

Den Haag, 5 november 2025

Geachte heer Koolmees, *Beste Wouter,*

De voorlopige uitslag van de Tweede Kamerverkiezingen laat zien dat miljoenen Nederlanders hebben gekozen voor partijen met een ambitieuze agenda. Na een lange periode van stilstand en instabiliteit, verlangen zij naar een politiek van daadkracht en verbinding, waarin zoveel mogelijk Nederlanders zich herkennen. Het is noodzakelijk dat Nederland weer vooruitgang boekt en zich herpakt als een serieuze speler op het Europese en wereldwijde toneel.

Nederlanders verwachten nu dat de positieve krachten de handen ineenslaan. Er liggen grote opgaven die vragen om een stabiel kabinet dat met breed draagvlak en lef aan de slag gaat. Honderdduizenden mensen zoeken een huis. Onze kinderen verdienen goed onderwijs en een gezond klimaat. We hebben een rechtvaardig en stevig migratiebeleid nodig. En een economie die weer durft te investeren in groei en kansen voor iedereen. Het is aan deze generatie politici om Nederlanders weer het vertrouwen te geven dat de politiek in staat is hun leven echt beter te maken.

Als grootste partij voelt de D66-fractie een grote verantwoordelijkheid. Niet alleen voor onze eigen kiezers, maar voor alle Nederlanders.

Om voortvarend aan de slag te gaan met de grote opgaven waar ons land voor staat, is een kabinet van doorbraken nodig. Naar mening van de D66-fractie is het daarbij van belang dat dit kabinet steunt op een numerieke meerderheid in de Tweede Kamer en een stevige basis in de Eerste Kamer. Vanzelfsprekend is het voor ons daarbij essentieel dat partijen waarmee wij tot een coalitie toetreden de waarden van onze democratische rechtsstaat volmondig onderschrijven en uitdragen.

Om tot een kabinet van doorbraken te komen, adviseert de D66-fractie u een coalitie van D66, VVD, GL-PvdA en CDA verder te verkennen. Deze partijen hebben eerder laten zien verantwoordelijkheid te willen nemen om samen het land vooruit te brengen en de daarvoor noodzakelijke deskundigheid te kunnen leveren. Dat is de stabiliteit en constructieve politiek waar Nederland nu om vraagt.

Tot slot adviseert de D66-fractie u in de gesprekken te inventariseren welke inhoudelijke en partijpolitieke blokkades partijen opwerpen en daarover in uw verslag te rapporteren.

Met vriendelijke groet,

Rob Jetten
Fractievoorzitter D66

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID

20250003

Fractievoorzitter:
G. Wilders

Aan de heer Drs. W. Koolmees
Verkenner

Den Haag, 5 november 2025

Geachte heer Koolmees,

De verkiezingen van 29 oktober laten zoals bij iedere verkiezing een divers beeld zien. Partijen hebben zetels gewonnen, partijen hebben zetels verloren. Feit is ook dat de twee partijen met het grootste kiezersmandaat – D66 en de PVV - zijn geëindigd met ieder 26 zetels. D66 heeft naar alle waarschijnlijkheid de meeste stemmen vergaard en is daarmee de grootste partij geworden. De PVV verloor zetels, maar behaalde het op een na beste resultaat in haar bestaan en staat qua zetelaantal zoals gezegd op gelijke voet met D66.

Beide partijen vertegenwoordigen ieder ruim 1.7 miljoen kiezers en het is logisch en terecht dat kiezers verwachten dat hun partij vertegenwoordigd zal zijn in het landsbestuur. Het uitsluiten van partijen zonder dat over de inhoud van een regeerprogramma is onderhandeld, is naar het oordeel van mijn fractie ondemocratisch, ongepast en arrogant. Ik hoop dat u deze mening deelt en daarin dus niet meegaat.

De PVV sluit geen enkele partij bij voorbaat uit. Wij kunnen met iedere partij samenwerken in een coalitie die bereid is daadwerkelijk een ongekennd streng en hard asiel- en immigratiebeleid te voeren. Op andere dossiers zijn we, binnen de grenzen van de redelijkheid, concessiebereid.

De PVV wil regeren en niet gedogen. We zullen geen enkele gedoogrol accepteren. Integendeel, mochten andere partijen ons zonder onderhandelingen op de inhoud blijven uitsluiten, en zonder ons een coalitie vormen, dan zullen wij vanuit de oppositie alles wat in onze macht ligt doen om hen ten volle en maximaal politiek te bestrijden. We hopen evenwel van harte, in belang van Nederland en onze kiezers, te kunnen deelnemen aan de onderhandelingen voor een nieuw te vormen kabinet en coalitie.

Ik wens u veel succes toe.

Geert Wilders
Voorzitter Tweede Kamerfractie Partij voor de Vrijheid (PVV)

Den Haag, 5 november 2025

Geachte heer Koolmees, beste Wouter,

Op 29 oktober heeft Nederland een duidelijke boodschap meegegeven aan de politiek, namelijk dat men snel en daadkrachtig oplossingen verwacht. Veel mensen snakken naar een overheid die de portemonnee beschermt, voor meer woningbouw zorgt, de economie en overheidsfinanciën versterkt, ruimte geeft aan mkb'ers en ondernemers, migratie inperkt en Nederland veilig houdt in een instabiele wereld. Een overheid die daarvoor ook de noodzakelijke keuzes durft te maken in de zorg en de sociale zekerheid.

We zijn optimistisch dat dit ook kan. Wij zien op basis van de verkiezingsprogramma's en uitingen van partijen daarover, maar ook op basis van de verkiezingsuitslag goede aanknopingspunten om een kabinet te formeren dat dit ook daadwerkelijk kan gaan doen. De VVD is bereid onderdeel te zijn van een kabinet dat deze zaken daadwerkelijk en spoedig ter hand kan nemen. Dit is wat de VVD betreft een centrumrechts kabinet, dat in elk geval zou moeten bestaan uit de partijen D66, VVD, CDA en JA21. De VVD adviseert de verkenner te concluderen dat deze partijen snel aan tafel gaan om een regeerakkoord op te stellen.

De noodzaak en haalbaarheid van een centrumrechts kabinet omkleedt de VVD met de volgende redenen:

- ▶ Deze partijen kunnen elkaar vinden op inhoud. Er is grote inhoudelijk-programmatische overlap op het willen versterken van onze defensie door het halen van de NAVO-norm, het aanscherpen van migratiebeleid, het willen beschermen van de portemonnee van middengroepen, mkb'ers en ondernemers en het versterken van onze innovatieve economie. Ook durven deze partijen hervormingen door te voeren in de zorg en de sociale zekerheid. Dat geeft deze coalitie de slagkracht om snel tot een akkoord te komen en dit daadkrachtig te kunnen uitvoeren. Deze overlap zien wij niet bij andere geopperde coalities.
- ▶ Een coalitie bestaande uit deze partijen volgt logisch uit de richting die Nederland bij de verkiezingen gekozen heeft, met een nettowinst voor de partijen van 36 zetels. Een dergelijk toegenomen mandaat zien wij bij andere coalities niet.
- ▶ De plannen die deze partijen voorstaan hebben een brede basis binnen de Tweede Kamer, breder dan alleen de coalitie, en een solide basis in de Eerste Kamer.
- ▶ De betreffende partijen bevinden zich in stabiel vaarwater en zijn in staat bestuurlijke verantwoordelijkheid te dragen met ervaren politici en bestuurders.

De VVD is de afgelopen maanden duidelijk geweest over wat voor coalities wij zullen steunen of niet. Daarop is ook ons kiezersmandaat gebaseerd. De VVD acht een linkse coalitie met GroenLinks-Partij van de Arbeid niet in staat de problemen op te lossen waar veel Nederlanders al lange tijd zorgen over hebben. Dat is na de verkiezingen niet veranderd. Ook is een dergelijke coalitie geen logisch gevolg van deze verkiezingen. De VVD zal daarom noch deelnemen aan een dergelijke coalitie, noch hem mogelijk maken vanuit de Tweede Kamer. Ook een coalitie waar de PVV onderdeel van uitmaakt zal de VVD noch aan deelnemen, noch steunen vanuit de Tweede Kamer.

Wij verwachten dat een centrumrechtse coalitie snel vormgegeven kan worden, op basis van bovenstaande redenen. Wij zien dat ook als de beste richting, en een waar Nederland om gevraagd heeft.

Met vriendelijke groet,

Den Haag, 5 november 2025

Geachte heer Koolmees,

Na twee jaar van stilstand, geruzie en afkalving van onze rechtsstaat, hebben de kiezers opnieuw gekozen. Wij hopen dat deze verkiezingsuitslag een nieuwe koers voor ons land inluidt: Eén van optimisme, vooruitgang en politici die bereid zijn samen te werken in het landsbelang.

Een nieuwe generatie heeft nu een kans te breken met het verleden, als men bereid is het belang van alle Nederlanders voorop te stellen. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor D66 als grootste winnaar van de verkiezingen.

Nederland verdient snel een daadkrachtig landsbestuur dat de grote problemen van deze tijd aanpakt, de democratische rechtstaat respecteert en er is voor alle Nederlanders.

Op basis van de verkiezingsuitslag, past ons bescheidenheid. Het is nu aan D66, de grootste partij en met de meeste zetelwinst, om te bepalen hoe op de kortst mogelijke termijn een daadkrachtig kabinet kan worden gevormd onder leiding van een progressieve premier.

Mijn fractie geeft de voorkeur aan de vorming van een meerderheidskabinet dat kan rekenen op ruime steun in de Tweede Kamer, en in staat is tot een vruchtbare samenwerking met de Eerste Kamer.

GroenLinks-PvdA zal altijd bereid zijn om Nederland vooruit te helpen, vanuit de coalitie of de oppositie. Formatiebesprekingen hebben echter alleen een kans van slagen als alle gesprekspartners een oprechte bereidheid tot samenwerking laten zien, zonder blokkades en voorwaarden vooraf.

Tot slot wil ik u namens de fractie van GroenLinks-PvdA danken voor uw bereidheid deze opdracht uit te voeren. Ik wens u veel succes bij de voortzetting van uw werkzaamheden.

Hoogachtend,

Jesse Klaver

202500007

Den Haag, 5 November 2025

Geachte heer Koolmees, *beste Wouter,*

In deze brief geef ik u graag namens de CDA-fractie in de Tweede Kamer onze zienswijze op de te volgen stappen voor de formatie van een nieuw kabinet, op een wijze die recht doet aan de verkiezingsuitslag van woensdag 29 oktober.

De verkiezingsuitslag is een hoopvol signaal dat Nederland behoefte heeft aan constructieve politiek, gericht op samenwerking om concrete resultaten te boeken om Nederland verder te brengen. Het CDA heeft de afgelopen twee jaar in deze geest gewerkt en we zijn blij dat de kiezer ons opnieuw het vertrouwen heeft gegeven. Het CDA zal zich ten volle inzetten om onze verkiezingswinst om te zetten in een politiek die weer het vertrouwen van de samenleving verdient.

D66 is bij deze verkiezingen als grootste naar voren gekomen. Tegelijkertijd is duidelijk dat voor een meerderheidskabinet minimaal vier partijen nodig zijn. Daar gaat in eerste instantie onze voorkeur naar uit.

Nederland heeft behoefte aan een stabiele coalitie met een gezamenlijke agenda die orde op zaken stelt en moedige keuzes maakt voor de toekomst van Nederland. Om die reden heeft het CDA tijdens de afgelopen campagne geen breekpunten geformuleerd op inhoudelijke thema's dan wel op samenwerking met partijen die het democratisch ethos respecteren.

Het CDA hecht aan de totstandkoming van een nieuw kabinet op een zo kort mogelijke termijn. Het demissionaire kabinet rust na installatie van de nieuwe Tweede Kamer op 26 zetels. Dat is een erg smalle basis. Het is in het belang van Nederland dat er op zo kort mogelijke termijn weer een missionair kabinet komt. In deze verkennende fase is het zaak eerst vast te stellen met welke partijen programmatische onderhandelingen gestart kunnen worden.

In de volgende fase moet gezocht worden naar een gezamenlijke agenda van mogelijke coalitiepartners. Partijen moeten elkaar kunnen vinden in de prioriteiten van het volgende kabinet. Het CDA is van mening dat de volgende prioriteiten de basis kunnen en moeten vormen van de coalitieonderhandelingen: het aanpakken van de woningnood, meer grip krijgen op migratie, investeren in de (internationale) veiligheid van Nederland en een investeringsagenda voor de economie en de landbouw van de toekomst (sociaal, duurzaam en innovatief).

Voor het CDA zal deelname aan een coalitie vooral afhangen van de mate waarin aan deze gezamenlijke agenda voortvarend kan worden gewerkt. De stabiliteit van een coalitie rust op een gezamenlijke agenda voor de toekomst van Nederland en goede verhoudingen tussen partijen en politiek leiders.

Deze tijd vraagt van partijen en politiek leiders zich constructief op te stellen en de bereidheid in het belang van Nederland te zoeken naar een werkbare coalitie. We zullen Nederland moeten laten zien dat we op een nieuwe manier politiek kunnen bedrijven die past bij de uitdagingen waar ons land voor staat. Dat vraagt om een groot verantwoordelijkheidsbesef en het plaatsen van het landsbelang boven het partijbelang. Daarbij dient de Tweede Kamer haar controlerende en wetgevende taken op een samenwerkingsgerichte wijze in te vullen.

Het CDA zal in het formatieproces steeds haar eigen perspectief inbrengen. De vraagstukken die moeten worden opgepakt, vragen om een sterke samenleving die – meer dan nu – ruimte en vertrouwen krijgt en betrokken wordt in de oplossingen. Niet alle oplossingen kunnen immers van de overheid of de markt verwacht worden. Een volgend kabinet zal daarom oog moeten hebben voor het versterken van de samenleving en haar verbanden, en weerstand moeten bieden tegen doorgeslagen maakbaarheidsdenken en regelzucht.

Het CDA zal, zoals eerder aangegeven, niet deelnemen aan een coalitie met de PVV, ook niet in een gedoogconstructie. Wij vinden dat de PVV de democratische rechtsstaat, de grondrechten die daarin verankerd zijn en het daarbij horende democratische ethos onvoldoende respecteert en in de praktijk brengt. Dat geldt ook voor Forum voor Democratie.

De verkiezingsuitslag is een unieke kans om de vraagstukken waarmee de samenleving al langere tijd worstelt, concreet aan te pakken. Deze kans mogen we niet verspillen. Te lang is de Nederlandse politiek gegijzeld geweest door een populistische politiek die de samenleving verdeelt en geen oplossingen biedt voor reële problemen van mensen. Het is hoog tijd dat we de politiek weer in normaal vaarwater brengen. Het CDA voelt een grote verantwoordelijkheid om daaraan bij te dragen.

Met hoogachting.

H. Bontenbal

Den Haag, 5 november 2025

Aan de heer drs. W. Koolmees, verkenner

Geachte heer Koolmees,

Op 29 oktober trok Nederland voor de derde keer in vierenhalf jaar tijd naar de stembus voor Tweede Kamerverkiezingen. D66 boekte hierbij een forse winst en werd de grootste partij met een zetelaantal gelijk aan dat van de PVV. JA21 steeg van 1 naar 9 zetels en behoort hiermee tot de grootste winnaars van deze verkiezingen. Duidelijk is dat Nederland opnieuw in ruime meerderheid centrum-rechts gestemd heeft. Minstens 89 zetels in de nieuwe Tweede Kamer zijn tot het centrum-rechtse blok te rekenen.

De afgelopen twee jaar hebben zich gekenmerkt door stilstand op cruciale dossiers, instabiel bestuur en een Haagse politiek die vaak drukker met zichzelf leek dan met de belangen en zorgen van de Nederlanders. Het enige juiste antwoord hierop, is wat JA21 betreft de vorming van een stabiel centrum-rechts kabinet dat gaat leveren. JA21 is zeer bereid tot een dergelijke coalitie toe te treden. In lijn met onze campagne zijn belangrijke inhoudelijke voorwaarden hierbij voor ons aanzienlijke immigratiebeperking, met het aanscherpen en fundamenteel hervormen van het huidige asielbeleid als hoogste prioriteit, het inzetten op lastenverlichting en koopkrachtverbetering voor huishoudens en ondernemers en investeringen in veiligheid.

Op grond van de verkiezingsuitslag, de belangrijkste thema's van deze tijd en onze inhoudelijke prioriteiten, adviseert JA21 u de mogelijkheden tot het vormen van een centrum-rechts kabinet te onderzoeken. Wij adviseren u tevens om erop aan te dringen dat partijen elkaar niet op voorhand uitsluiten indien deze bereid zijn om deel uit te maken van een centrum-rechtse samenwerking. In het kader van bestuurlijke slagkracht, heeft een coalitie die kan steunen op een meerderheid in de Tweede Kamer hierbij onze voorkeur.

Wij danken u bij voorbaat voor uw inzet en bereidheid om de taak van verkenner op zich te nemen. Onze fractie kijkt uit naar constructieve gesprekken.

Met vriendelijke groet,

Joost Eerdmans
Voorzitter Tweede Kamerfractie JA21

Aan de heer W.B. Koolmees
Verkenner kabinetsformatie

Den Haag, 6 november 2025

Geachte heer Koolmees,

Nederland is gebouwd door generaties die durfden te dromen en de moed hadden om die dromen waar te maken. Van de strijd tegen het water in de Gouden Eeuw tot de wederopbouw na 1945, van de Deltawerken tot de kenniseconomie – telkens toonden Nederlanders dat het onmogelijke mogelijk is als we durven, samenwerken en vooruitkijken.

Die lijn voortzetten is de fundamentele opdracht van elk kabinet. Niet beheren wat er is, maar bouwen aan wat komen moet. Niet de problemen van vandaag doorschuiven naar morgen, maar oplossen met visie en daadkracht. Niet Nederland klein houden uit angst, maar groot maken met ambitie.

Met deze brief wil Forum voor Democratie een constructieve bijdrage leveren aan de formatie van een kabinet dat Nederland weer laat groeien, waarin alle Nederlanders die willen bijdragen worden gehoord – en waarin we samen bouwen aan een land om trots op te zijn.

Probleemanalyse: dertig jaar stilstand onder 'stabiel bestuur'

De afgelopen 35 jaar heeft Nederland stabiel bestuur gekend zoals zelden tevoren. Lubbers 12 jaar, Kok 8 jaar, Balkenende 8 jaar, Rutte 14 jaar – toonbeelden van de veelgeprezen stabiliteit. Toch moeten we ons afvragen: wat heeft al die stabiliteit ons gebracht?

Het eerlijke antwoord is pijnlijk: Nederland is niet vooruitgegaan, maar achteruitgegaan. Onder het mom van stabiel bestuur hebben fundamentele verzuimen zich opgestapeld.

Er zijn geen grote projecten meer gerealiseerd die Nederland structureel verbeteren: geen nieuwe Deltawerken, geen visionaire infrastructuur, geen investeringen die generaties verder helpen. We zijn gestopt met bouwen en begonnen met beheren. Er ligt geen langetermijnplan voor de ontwikkeling van Nederland in de komende 25 tot 50 jaar. Elk kabinet kijkt vier jaar vooruit, niet een generatie. We drijven op de golven in plaats van de koers te zetten.

Ons perfecte energiesysteem is vervangen door onbetrouwbare wiebel-energie, terwijl we onze eigen aardgaswinning stopten. We maakten ons kwetsbaar en afhankelijk, terwijl we energieonafhankelijk hadden kunnen zijn.

Ongecontroleerde niet-westerse massa-immigratie kost ons land inmiddels per saldo €25 miljard per jaar, terwijl integratie faalt en parallelle samenlevingen ontstaan. De cohesie in onze samenleving is verdwenen, polarisatie regeert – Nederlanders herkennen hun eigen straten en wijken niet meer.

Onderwijs, zorg en politie kampen met grote tekorten, die al 15 jaar geleden werden voorzien. Er is een woningtekort van 400.000 woningen dat we zelf hebben veroorzaakt door miljoenen mensen binnen te laten en niet te bouwen. De prestaties van ons onderwijs dalen jaar na jaar in internationale vergelijkingen. Een modaal huishouden is in vrij besteedbare consumptieve koopkracht circa 40 procent achteruit gegaan vergeleken met 1995. Mensen werken harder maar komen niet vooruit. De belofte van welvaart is verbroken.

Verstikkende regelgeving – deels zelf verzonnen, deels door Brussel opgelegd – zet Nederland volkomen vast. Boeren kunnen niet meer ondernemen, bouwers niet meer bouwen, ondernemers verdrinken in papier. Nederland heeft haar soevereiniteit inmiddels grotendeels aan de EU overgedragen. De onpartijdigheid van ons rechtssysteem en pluriformiteit in media staan onder druk.

Dit is de harde waarheid: het zogeheten 'stabiele bestuur' heeft Nederland en Nederlanders de afgelopen 35 jaar heel weinig positiefs gebracht. Stabiliteit kan ook stilstand betekenen. En stilstand is achteruitgang in een wereld die niet stilstaat.

Korte termijn opdracht: directe verlichting voor Nederlanders

Het nieuwe kabinet moet direct laten zien dat politiek verschil maakt in het dagelijks leven van mensen. Niet over vier jaar, maar binnen zes maanden.

Een einde aan de massale immigratie als eerste prioriteit. Een directe asielstop, uitbreiding van de bestaande remigratiewetgeving en herstel van Nederlands zeggenschap over onze grenzen is cruciaal om de rust en cohesie in de samenleving te herstellen. Arbeidsmigratie moet alleen worden toegestaan daar waar echt nodig en met hoge kwaliteitseisen.

Herstel van onze welvaart. Nederlandse gezinnen moeten direct merkbare koopkrachtverbetering krijgen. Dat betekent: drastische belastingverlaging voor werkenden, lagere energielasten, betaalbare boodschappen – te financieren uit de tientallen miljarden die nu jaarlijks naar o.a. migratie- en klimaatbeleid gaan. Concreet spreken we over gemiddeld minstens €400 netto meer per maand voor modale huishoudens.

Oplossen van de woningnood. Door de bureaucratie te doorbreken, door remigratie te bevorderen en te investeren in optoppen en splitsen, moeten jaarlijks 100.000 woonplekken worden vrijgespeeld. Jongeren moeten weer zelfstandig kunnen wonen vanaf hun 22e, gezinnen moeten ruimte hebben om te groeien.

Herstel van onze energie-onafhankelijkheid. De Groningse gasvelden moeten open voor Nederlands eigen gebruik, we moeten investeren in kernenergie en stoppen met de wiebel-energie die ons afhankelijk en arm maakt. Groningen moet volledig worden gecompenseerd en aardbevingsbestendig gemaakt. Dit levert direct lagere energierekeningen en strategische zekerheid.

En tot slot deregulering. We hanteren een maximale doorlooptijd van zes maanden voor alle vergunningen. We stoppen het stikstofbeleid dat onze boeren – de beste ter wereld – kapot maakt op basis van dubieuze modellen. Ondernemers laten we weer ondernemen.

De bespaarde miljarden investeren we in Nederlandse gezinnen, onderwijs en zorg. Deze maatregelen geven mensen direct lucht, herstellen vertrouwen – en tonen dat Nederland weer een land kan zijn waar hard werken wordt beloond.

Lange termijn focus: het Nederland van 2050

Maar een kabinet dat alleen brand blust, bouwt geen toekomst. Nederland heeft behoefte aan een ambitieuze langetermijnvisie die ons land weer tot wereldtop maakt. We moeten weer bouwen aan grote projecten zoals onze voorouders dat deden.

Schiphol op zee: een kunstmatig eiland voor de kust van IJmuiden dat 100 miljoen passagiers aankan en in de Randstad 2.700 hectare vrijmaakt voor woningbouw en natuur. Een hyperloopnetwerk dat heel Nederland in 15 minuten verbindt en regio en stad onderling bereikbaar maakt. Nieuwe Maasvlakte uitbreidingen voor onze haven en energieprojecten.

Dit zijn geen fantasieën maar haalbare projecten die werkgelegenheid, welvaart en trots opleveren. We moeten investeren in de sectoren waarin we wereldleider zijn. ASML en de halfgeleiderindustrie, agri-tech en precisielandbouw, maritieme innovatie, cybersecurity.

We moeten ook een eigen sterke gespecialiseerde defensie-industrie opbouwen door een deel van de defensieuitgaven daarvoor vrij te maken. We moeten ons onderwijssysteem hervormen zodat we weer toptalent opleiden in sectoren die Nederland sterk maken: technologie, exacte wetenschappen, gezondheidszorg, onderwijs zelf.

Focus op excellentie en praktisch kunnen. We moeten de ziel van Nederland terugbrengen: respect voor wie werkt en onderneemt, zorg voor elkaar in gemeenschappen, trots op onze identiteit en prestaties, vrijheid om te zeggen wat je denkt. Niet door te prediken maar door te doen: door ruimte te geven, vertrouwen te herstellen, en te bouwen aan een samenleving waar mensen weer bij willen horen. Dit Nederland – welvarend, veilig, vrij, innovatief, trots – is binnen 25 jaar bereikbaar.

Nieuw kabinet: breed draagvlak en volksvertegenwoordiging

Deze grote opdrachten – directe verlichting en langetermijnvisie – vragen om een kabinet dat Nederland vertegenwoordigt, niet alleen Den Haag. Dat betekent: alle geledingen van de samenleving moeten zich herkennen in het kabinet. Werkende mensen, ondernemers, boeren, zorgverleners, technici, studenten en docenten. Niet alleen bestuurders en politieke professionals, maar mensen met praktijkervaring die weten hoe Nederland echt werkt.

Dat betekent ook: de bevolking moet zich kunnen uitspreken over belangrijk beleid via bindende referenda. Directe democratie versterkt de rechtstreekse band tussen burgers en bestuur.

Onze voorkeur gaat uit naar een aanpak waarin op diverse thema's eerst vrij wordt gestemd in de Tweede Kamer, om vervolgens vakministers te benoemen die deze besluiten kunnen uitvoeren. Thema's waarvoor al meerderheden bestaan – zoals het inperken van migratie, de invoering van een bindend referendum en het starten met de bouw van extra kerncentrales – kunnen op deze wijze eindelijk tot uitvoering komen. Zo doorbreken we de impasse van een dichtgetimmerd

coalitieakkoord en bevorderen we een dynamische, democratische besluitvorming die de wil van het volk weerspiegelt.

Concreet zou dit betekenen dat we beginnen met een serie algemene stemmingen in de Tweede Kamer om duidelijk te krijgen voor welke standpunten thans meerderheden bestaan. Bijvoorbeeld, over 'rechts': inperking van het asiel- en migratierecht; investeren in kernenergie; vermindering van de regeldruk; behoud van de hypotheekrenteaftrek. Maar ook, over 'links': democratische vernieuwing; verbetering onderwijs; invoering bindende referenda; tranchering van het eigen risico in de zorg.

Vervolgens zou de Kamer *uit haar eigen midden* een premier kunnen kiezen, op vergelijkbare wijze als nu een Kamervoorzitter wordt gekozen. Deze premier kan ministers benoemen in samenspraak met partijen die – afhankelijk van de portefeuille – tot de 'meerderheid' behoren die tijdens de stemmingen naar voren is gekomen.

Een direct aan de premier verantwoording afleggende minister van financiën opereert als spelverdeler. En tussentijds kan de Kamer controle uitoefenen op het beleid, bijsturen waar nodig en desnoods een referendum uitschrijven als dat nodig wordt geacht.

Alleen met zo'n breed gedragen kabinet zal de cohesie in de samenleving terugkeren. Alleen dan kunnen we de polarisatie doorbreken en samen bouwen. Alleen dan krijgen we het vertrouwen terug dat nodig is voor grote veranderingen.

Conclusie

Forum voor Democratie wil graag een constructieve bijdrage leveren aan dit proces. We zijn bereid regeringsverantwoordelijkheid te nemen, niet vanuit eigenbelang, maar omdat Nederland deze koerswijziging nodig heeft.

We brengen concrete, haalbare plannen mee. We brengen verbinding met miljoenen Nederlanders die zich niet gehoord voelen. En we brengen de durf om grote beslissingen te nemen. Nederland heeft niet nóg vier jaar driften nodig, maar een kabinet dat bouwt en weer ouderwets vooruit kijkt, dat durft, dat leidt. Een kabinet dat de lijn voortzet van generaties Nederlanders die het onmogelijke mogelijk maakten.

Laten we samen bouwen aan een Nederland waar iedereen die wil bijdragen, meetelt. Een Nederland dat weer groeit. Een Nederland waar we trots op kunnen zijn. Een Nederland voor onze kinderen.

Met vriendelijke groet en de bereidheid tot constructief overleg,

Lidewij de Vos

Fractievoorzitter Forum voor Democratie

Lid Tweede Kamer der Staten-Generaal

Aan de verkenner, de heer W. Koolmees

Den Haag, 5 november 2025

Geachte heer Koolmees,

Allereerst bedankt dat u de taak op u neemt om als verkenner voor een nieuwe coalitie aan te treden. BBB had graag verder willen gaan in de samenwerking tussen PVV, VVD, NSC en BBB om de problemen in Nederland op te lossen, die de afgelopen jaren ontstaan zijn als gevolg van beleids- en uitvoeringskeuzes van vorige kabinetten. Helaas is ons daarvoor niet de tijd gegund en moet dit mooie land verder om het vertrouwen in de politiek te herstellen en de verschillende crises, zoals stikstof, asiel, herstel Groningen en het toeslagenschandaal op te lossen.

BBB geeft de voorkeur aan een kabinet dat een sociaal-rechts beleid met gezond verstand gaat voeren. Gezien de grote problemen in Nederland heeft de voorkeur een standvastig kabinet dat op een meerderheid in de Tweede Kamer kan rusten.

Niet uitsluiten

Dat zou mogelijk moeten zijn, ware het niet dat partijen elkaar over en weer hebben uitgesloten. BBB vindt dat een beschamende vertoning, ondemocratisch en minachting van de kiezer. In ons democratisch bestel zijn er eisen waaraan partijen dienen te voldoen voor zij mee kunnen doen aan verkiezingen. Daarnaast staat elke behaalde zetel voor minimaal 60.000 Nederlanders die hun vertrouwen in die persoon hebben uitgesproken. Hoewel ook wij verschillende standpunten van andere partijen verwerpen, gaan wij altijd in gesprek.

Het bij voorbaat uitsluiten van elkaar is bovendien een slecht signaal naar Nederland. In de Tweede Kamer hebben we het vaak over inclusiviteit, fatsoen en in gesprek gaan met elkaar. Laten we dat dan met elkaar ook in de praktijk brengen. De kiezer verdient het dat zijn of haar stem serieus genomen wordt en wij hebben als volksvertegenwoordigers de plicht om iedereen in Nederland gehoord en gezien te laten voelen.

Duiding:

1. Het Midden heeft deze verkiezingen fors gewonnen.
2. Links heeft een stevig verlies moeten incasseren
3. Rechts blijft beduidend groter dan links maar levert iets in.

Coalitie

Het spreekt voor zich dat BBB de verkenner adviseert om met de midden-rechtse partijen te bezien of die meerderheid bereid is, de gesprekken met elkaar aan te gaan om een coalitie te vormen. Hierbij moeten wat BBB betreft ook PVV en Forum voor Democratie worden betrokken.

Gezien het feit dat BBB slechts vier zetels heeft gehaald, past ons bescheidenheid. BBB ziet voor zichzelf op dit moment dan ook geen plek in die nieuwe coalitie.

Een coalitie zonder PVV en Forum voor Democratie, maar met D66, VVD, CDA en JA21 (75 zetels), is ook niet uit te sluiten. Het zal betekenen dat de coalitie hard moet werken om meerderheden te halen in de Tweede Kamer. Wellicht komt dit de samenwerking tussen fracties ten goede. BBB staat in beginsel dan ook niet afwijzend tegenover een 75-75 coalitie.

Vorm kabinet

BBB geeft de voorkeur aan een kabinet met politieke benoemingen. Een meerderheid in de Eerste Kamer is bij het formeren van een nieuw kabinet voor BBB niet bij voorbaat een randvoorwaarde.

Hoogachtend,

Caroline van der Plas
Fractievoorzitter BBB

Den Haag, 6 november 2025

Geachte heer Koolmees,

Middels deze brief breng ik de zienswijze van de fractie van DENK aan u over inzake de verkenning voor de kabinetsformatie. De fractie van DENK ontleent aan de verkiezingsuitslag een duidelijk mandaat om de ingezette koers voort te zetten. DENK heeft in stemmenaantal het beste verkiezingsresultaat ooit behaald.

Indien er een beroep op haar wordt gedaan, is mijn fractie bereid om verantwoordelijkheid te nemen in het landsbestuur. Onze partij draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid door deelname aan de gemeentebesturen van onder andere Rotterdam en Den Haag. DENK bewijst hiermee dat het een bestuurlijke rol kan vervullen.

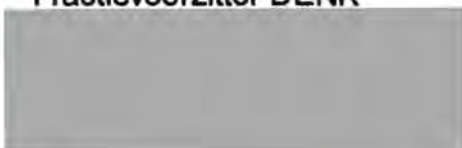
DENK roept op tot het zoeken van meerderheden voor plannen met een zo progressief mogelijke combinatie van partijen. Alleen een zo progressief mogelijke regering kan de uitdagingen van ons land op een manier tegemoet treden die in het voordeel werkt van alle Nederlanders.

Een nieuw te vormen regering zou als prioriteit dienen te hebben om te zorgen voor voldoende betaalbare woningen, voor koopkrachtgroei voor mensen die moeite hebben om rond te komen en voor de bestrijding van discriminatie. Binnen het internationale beleid wenst DENK een krachtige inzet gericht op het steunen van de Palestijnen.

DENK is alleen in staat om samen te werken in een coalitie waarin alle partijen onze rechtsstaat onderschrijven, discriminatie in alle vormen afwijzen en de internationale rechtsorde bevorderen. Met politieke partijen die discriminerende uitingen doen over Nederlandse moslims, vluchtelingen of andere minderheden, zal DENK geen samenwerking aangaan. Ook politieke partijen die de misdaden van de entiteit "Israël" onbestraft laten zijn voor DENK uitgesloten.

Met vriendelijke groet,

Stephan van Baarle
Fractievoorzitter DENK

ChristenUnie

Den Haag, 6 november 2025

Geachte heer Koolmees, *beste Wouter,*

Nederland snakt naar betrouwbare politiek. Een landsbestuur dat daadwerkelijk problemen aan wil pakken. Het vertrouwen is in de afgelopen jaren ernstig gedaald. Kabinet en Tweede Kamer dragen in de komende vier jaar een grote verantwoordelijkheid daar verandering in te brengen.

De ChristenUnie ziet het als belangrijke opdracht voor een volgend kabinet om daadwerkelijk vier jaar lang aan de slag te gaan. Stabiël met visie voor de toekomst van onze kinderen. Inhoudelijk leiderschap dat daadwerkelijk wissels omzet. Voor betaalbare woningen, voor een beter gezinsbeleid met een eenvoudig belastingstelsel, voor een beter migratiebeleid en voor een einde aan het stikstofsloot. In een woelige wereld moet Nederland zijn defensie op orde brengen en een geloofwaardig en krachtige speler zijn in Europa en met onze bondgenoten.

Een volgend kabinet moet zich richten op de grote opgaven van ons land en leiderschap tonen op de dossiers die er nu toe doen in plaats van te morrelen aan zwaarbevochten vrijheden, zoals de onderwijsvrijheid of het oprekken van medisch-ethische grenzen.

Want Nederland staat al te lang stil en de mensen ervaren de gevolgen. De fractie van de ChristenUnie adviseert u en verdere betrokkenen om gedurende het formatieproces en de kabinetsperiode gericht te zijn op de grote problemen. Dat betekent een formatie die gaat over de inhoud, met gevoel van urgentie na een tijd van stilstand. In deze verkennende fase acht de fractie van de ChristenUnie het van belang snel vast te stellen welke combinaties van partijen met elkaar verkennende gesprekken kunnen gaan voeren om te komen tot een stabiel kabinet dat op een vruchtbare samenwerking kan rekenen met de beide Kamers der Staten-Generaal. Daarbij moet recht worden gedaan aan de verkiezingsuitslag. Mijn fractie ziet dan ook een belangrijke rol weggelegd voor fracties die in de Tweede Kamer getalsmatig het grootst zijn en daarmee het vertrouwen van veel kiezers hebben gekregen. Partijen die de rechtsbeginselen van onze democratische rechtsstaat dragen en naleven. Op deze partijen rust een grote verantwoordelijkheid om samen werk te maken van een stabiel landsbestuur.

Gelet op de verkiezingsuitslag past de ChristenUnie-fractie bescheidenheid. Vanuit de Tweede Kamer zullen wij constructief bijdragen. Goede voorstellen zullen wij steunen, slechte vanzelfsprekend niet. Gedreven door geloof, met het verlangen om op te staan voor het goede, willen we Nederland dienen.

De fractie van de ChristenUnie wenst u en verdere betrokkenen bij het formatieproces veel wijsheid en Gods zegen toe bij de te nemen beslissingen.

Hoogachtend,

Mirjam Bikker
Fractievoorzitter ChristenUnie

Geachte meneer Koolmees,

Ons land kent grote problemen die al langere tijd bestaan. Tijdens de verkiezingscampagne zijn deze problemen aan bod gekomen. Zoals het tekort aan betaalbare woningen, de stijgende prijzen van de boodschappen, de bestaansonzekerheid bij mensen en een toenemende werkdruk in de zorg en het onderwijs. Een nieuw kabinet mag de betaalbaarheids crisis die de werkende klasse treft niet langer negeren.

Daarnaast zijn er problemen van mensen die al veel te lang bestaan en in de campagne nauwelijks aan bod zijn gekomen. Zoals de mensen die in de ellende zitten door de gaswinning in Groningen, de ouders en kinderen in het toeslagenschandaal en de problemen bij het UWV met de WIA. Wat de SP betreft moet niet alleen een volgend kabinet, maar ook de nieuwe Tweede Kamer hier meteen mee aan de slag.

Een nieuw kabinet kan de betaalbaarheids crisis die de werkende klasse treft niet langer negeren. De boodschap van hoop en stabiel bestuur die door middenpartijen verkondigd werd mag niet uitmonden in vooruitgang voor een kleine groep bevoorrechten en welgestelden, terwijl de werkende klasse de klappen van bezuinigingspolitiek moeten opvangen. Dit zal naast de ongelijkheid ook de polarisatie tussen mensen doen toenemen.

Het antwoord hierop is niet meer bezuinigingspolitiek, individualisme en 'ieder-voor-zich'. We moeten de positie van de werkende klasse versterken, bouwen aan sterke gemeenschappen, investeren in publieke voorzieningen en meer solidariteit organiseren.

Gezien de uitslag van de verkiezingen past ons bescheidenheid waar het gaat om de vorming van een nieuw kabinet. Het is aan de winnaars van de verkiezingen en de grootste partijen om zo snel mogelijk een nieuw kabinet te vormen. Omdat de bovengenoemde problemen van mensen niet kunnen wachten, zal de SP vanuit de Tweede Kamer voorstellen, oplossingen en alternatieven aandragen.

Ik wens u veel succes met uw opdracht als verkenners.

Met vriendelijke groet,

Jimmy Dijk
Fractievoorzitter SP

202500013
SGP-fractie Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
070-318 3045
sgp@tweedekamer.nl
www.sgp.nl

Den Haag, 6 november 2025

Geachte heer Koolmees, *Boris Wubcke*

De uitslag van de verkiezingen voor de Tweede Kamer heeft opnieuw grote schommelingen laten zien. Er is sprake van grote winnaars en grote verliezen. Er is ditmaal zelfs een grote partij op slag verdwenen uit de Tweede Kamer. De behoefte aan een stabiel kabinet dat de volledige kabinetsperiode uitdient, neemt door de electorale turbulentie alleen maar toe.

Het nieuwe kabinet zal recht moeten doen aan de grote zorgen die onder kiezers leven, zoals over migratie en voldoende woonruimte. Het is van betekenis dat de PVV in zetelaantallen evenals D66 de grootste partij is evenals het feit dat de meerderheid van de bevolking gestemd heeft op partijen die zich in het midden of rechts van het midden bevinden.

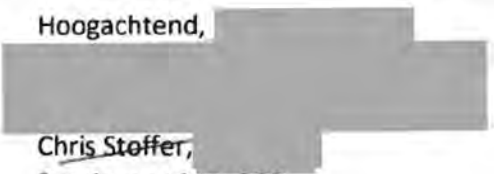
Duidelijk is dat bij de grote partijen een belangrijke verantwoordelijkheid berust om tot een stabiel kabinet te komen. Naast D66 als de grootste partij ligt het in de rede dat in ieder geval VVD en CDA centraal staan in de informatiefase. Vervolgens moet bezien worden welke andere partijen in of samen met het kabinet op geloofwaardige wijze kunnen werken aan oplossingen voor de grote vraagstukken waar onze samenleving voor staat.

In elk geval moet sprake zijn van een kabinet dat de klassieke rechten en vrijheden van burgers respecteert en dat opkomt voor de beschermwaardigheid van kwetsbaar leven. De SGP heeft op beide thema's grote zorgen.

De SGP geeft in overweging een gezaghebbende informateur te benoemen met brede bestuurlijke ervaring en gevoel voor het maatschappelijke krachtenveld. De informateur is bij voorkeur afkomstig uit een van de partijen die het kabinet moeten gaan dragen. Het doel moet daarbij zijn een stabiel kabinet dat kan rekenen op een vruchtbare samenwerking met de Staten-Generaal.

De SGP-fractie wenst u en verdere betrokkenen bij het formatieproces wijsheid en Gods zegen toe bij de te nemen beslissingen.

Hoogachtend,

Chris Stoffer,
fractievoorzitter SGP

**Partij voor
de Dieren**

Den Haag, 6 november 2025

Geachte heer Koolmees, beste Wouter,

De Partij voor de Dieren heeft altijd het enorme belang van de rechtsstaat benadrukt, voor, tijdens en na verkiezingen. In de vorige brief aan toenmalig verkenner Ronald Plasterk schreef onze fractie "dat het eerbiedigen en respecteren van de rechtsstaat een niet-onderhandelbare randvoorwaarde is" en "de absolute politieke en morele ondergrens moet zijn" voor het vormen van een kabinet.

Deze voorwaarde staat wat de Partij voor de Dieren betreft nog steeds als een huis. Er zijn immers twee pijlers bij een kabinetsformatie. De eerste is dat er een kabinet komt dat gesteund wordt door een meerderheid in de Tweede Kamer. Maar de andere pijler is minstens net zo belangrijk, namelijk dat er een kabinet komt dat binnen de grenzen van de rechtsstaat opereert.

En dat laatste is verre van een vanzelfsprekendheid. Net als in de vorige formatie, maakt de Partij voor de Dieren zich grote zorgen over de aanvallen op onze rechtsstaat en onze vrije, open samenleving. De afgelopen verkiezingen hebben duidelijk gemaakt dat de radicaal-rechtse storm nog niet is gaan liggen. Nadat de VVD in 2023 eerst het kabinet liet vallen op basis van leugens over nareis op nareis, zette de VVD onder leiding van de huidige fractievoorzitter vervolgens in de campagne de deur ook nog eens wagenwijd open voor samenwerking met radicaal-rechtse partijen, die daardoor in het centrum van de macht werden gebracht.

Deze campagne werd een kopie van de vorige. Opnieuw kregen mensen die zijn gevlucht voor oorlog en geweld, moslims en mensen met een migratieachtergrond overal de schuld van. Het trieste dieptepunt was het SBS-debat, dat geen echt debat was, maar ophits-entertainment. Terwijl SBS-eigenaar en miljardair John de Mol zijn zakken vulde, werd Nederland verder opgestookt. Ook via andere televisieprogramma's kwam de zondebokpolitiek bij talloze mensen de huiskamer in.

De haat die vanuit Den Haag en Hilversum wordt verspreid, blijft niet zonder gevolgen voor gewone mensen. Op voetbalvelden worden elke week voetballers uitgescholden en soms zelfs in elkaar geslagen wegens hun afkomst. De 20-jarige Zuhair moest vluchten uit Duindorp in Den Haag nadat zijn snackbar was bekogeld en beklad. Mensen die huis en haard hebben achtergelaten worden in AZC's – waar ze veilig zouden moeten zijn – geïntimideerd door agressieve meutes die zijn opgehitst. Extreemrechtse knokploegen richtten vernielingen aan in Den Haag en bij Ter Apel hield een extreemrechtse 'burgerwacht' illegale en intimiderende grenscontroles. Het College van de Rechten van de Mens constateerde een toename in meldingen van moslimdiscriminatie en antisemitisme. Het is om je kapot te schamen.

Niet voor niks waarschuwt de NCTV voor de normalisering van extreemrechts gedachtegoed. Zo schrijft de NCTV: "de steeds verdergaande omarming van politici en grote groepen in de samenleving van termen als 'remigratie', die door rechts-extremisten gebruikt worden als omschrijving van hun deportatieplannen, baart zorgen." De normalisering van dit gedachtegoed kan volgens de NCTV in uiterste gevallen zelfs leiden tot rechts-extremistisch gemotiveerd geweld.

Dit zijn waarschuwingen om serieus te nemen. De Partij voor de Dieren zegt dan ook: het zijn geen tijden om mee te waaien. Integendeel, het extreemrechtse gedachtegoed moet actief worden bestreden - zeker door een nieuw kabinet. Onze rechtsstaat zal voluit moeten worden verdedigd en versterkt, in het belang van mens en dier. De radicaal-rechtse politiek van de afgelopen jaren heeft immers niet alleen het sociale weefsel van de samenleving aangetast, maar was ook desastreus voor dieren, natuur en klimaat.

Doordat de sleutels van het ministerie van landbouw aan de BBB werden gegeven, werden allerlei maatregelen voor de dieren teruggedraaid of getraineerd. Het meest schadelijke voorbeeld was dat de lang beloofde bescherming van dieren in de veehouderij weer uit de wet werd gehaald. Het natuurbeleid werd stelselmatig gesaboteerd, met name door de – juridisch volstrekt onhoudbare – pogingen om de rekenkundige ondergrens te verhogen, waardoor er nog meer stikstof in de natuur zou terechtkomen. Het klimaatbeleid werd voor een groot deel teruggedraaid, onder meer door het afschaffen van de CO2-belasting voor grote vervuilende bedrijven.

Een nieuw kabinet zal de schade aan de natuur, dier en klimaat zo snel mogelijk moeten herstellen. Er moet een einde komen aan de bio-industrie, wat niet alleen enorm belangrijk is voor het welzijn van dieren, maar ook voor de natuur, het klimaat, een gezonde leefomgeving en de bouw van betaalbare woningen die zo hard nodig zijn.

Een nieuw kabinet zal afscheid moeten durven nemen van de fossiele vervuilers, in plaats van ze te blijven subsidiëren met miljarden belastinggeld. Een nieuw kabinet zal ook vol voor het internationaal recht moeten staan, het Genocideverdrag naleven en kijkt niet weggijken bij genocides in Gaza en Soedan.

Tot slot. Nederland staat op een kruispunt.

Of we gaan door met beleid dat mensen tegen elkaar opzet, dieren uitbuit, de Aarde verder uitput, discriminatie aanjaagt, mensen in de armoede houdt en onze leefomgeving vergiftigt.

Of we kiezen voor een koers die ruimte maakt voor meer natuur, meer welzijn voor mens en dier, meer medemenselijkheid en een samenleving waarin iedereen gelijkwaardig wordt behandeld.

Wij kiezen voor dat laatste, en werken graag samen met iedereen die daar ook voor kiest.

Hartelijke groeten,

Esther Ouwehand

Advies 50PLUS fractie aan verkenner Wouter Koolmees

Geachte heer Koolmees,

Voor de 50PLUS fractie staan betrouwbaarheid, stabiliteit en verbinding centraal bij de verkenning. 50PLUS voelt zich medeverantwoordelijk om het vertrouwen tussen burgers en politiek te verbeteren. Hierbij is het van groot belang om zo breed mogelijk verantwoording te dragen voor het nieuw te vormen regeringsbeleid. 50PLUS is zich bewust van haar middenpositie en zetel in de Eerste Kamer. 50PLUS gaat geen enkele verantwoordelijkheid uit de weg die bijdraagt aan haar doelstellingen maar stelt zich bescheiden op. Dit vormt voor 50PLUS de leidraad voor de volgende punten.

1. D66 moet niet kiezen voor een politiek, maar voor een bestuurlijk kabinet, waardoor elk besluit op brede steun kan rekenen.
2. Gezien de vele kleinere fracties is het wenselijk dat in de bestuurlijke variant deze fracties gedoog-participatie krijgen op bepaalde onderwerpen of zelfs een volledige participatie.
3. 50PLUS adviseert een motorblok van D66, VVD en CDA
4. Dit kabinet moet niet alleen gebaseerd zijn op partijprogramma's maar zo veel mogelijk op basis van een bestuursakkoord.
5. Het bestuursakkoord wordt aan de Tweede Kamer voorgelegd en vormt het start-akkoord voor de coalitie. Wanneer de Kamer het accepteert, is het kabinet missionair. Cruciaal hierbij is een doorlopende toets op uitvoerbaarheid en haalbaarheid.
6. Elke partij, ook binnen de coalitie, kan het akkoord op onderdelen amenderen maar hiervoor is een meerderheid in de Kamer vereist.
7. Het kabinet dient te kunnen werken met een ontspannen houding ten opzichte van wisselende meerderheden.
8. 50PLUS is in beide Kamers telkens beschikbaar voor een constructieve samenwerking op basis van wederzijds respect en vertrouwen.

Den Haag, 6 november 2025

Fractievoorzitter 50PLUS

Jan Struijs

Den Haag, 06-11-2025

Geachte heer Koolmees,

We leven in een tijd van grote veranderingen en onzekerheden. De systemen van de twintigste eeuw falen onder druk van de huidige uitdagingen. Verandering is daarom van wezensbelang. Het is onze opdracht om bij de keuzes die wij nu maken, rekenschap te geven aan jongeren en toekomstige generaties. Waarbij we breken met de negatieve spiraal van de afgelopen kabinetten. Dat betekent: minder Haagse waan van de dag en in plaats daarvan een nieuw fundament leggen voor de komende decennia. Daarvoor zijn twee dingen nodig.

Allereerst, partijen schuiven al decennialang noodzakelijke keuzes voor zich uit. Met name op het gebied van stikstof, wonen, klimaat, digitalisering en Europa. Een nieuw kabinet zal met deze constante moeten afrekenen. Val niet terug in een zoutloos midden, maar omarm nieuwe ideeën; volg niet het draagvlak, maar creëer het. Dat mag de kiezer van de politiek verwachten.

Ten tweede, breek met de politiek van angst en haat. Meerdere partijen in ons parlement voeren een politieke strategie die kwetsbare groepen als zondebok aanwijst, zoals vluchtelingen en mensen met een migratieachtergrond. Democratische partijen horen deze retoriek niet over te nemen maar deze met kracht bestrijden.

Een nieuw kabinet dient af te rekenen met het vooruitschuiven en de verdeeldheid om weer een langdurige opwaartse beweging te creëren. Doen ze dit niet, zien we in andere landen wat de mogelijke gevolgen zijn. Waar een kabinet met extreemrechts opgevolgd wordt door een zoutloos middenkabinet, is dit de opmaat naar een extreemrechts kabinet.

D66 is de grootste partij geworden. Zij hebben het voortouw en dragen een grote verantwoordelijkheid. Het lijkt Volt logisch om een meerderheidscoalitie te onderzoeken met D66, VVD, GL-PvdA en CDA. Een coalitie met 75 zetels en JA21 vinden wij onverstandig omdat het antidemocratische voorstellen verder normaliseert.

Dit brede kabinet dient in te zetten op:

- Een groen Europa dat in 2040 klimaatneutraal is, mede door te investeren in de economie van de toekomst in plaats van in de oude industrie.
- Een digitaal en innovatief Europa dat onafhankelijk is van Amerikaanse tech oligarchen.
- Een veilig Europa met een Europees leger, een Europese buitenlandminister en steun aan Oekraïne en Palestina, inclusief erkenning van de Palestijnse staat.
- Een sociaal Europa met gedurfde hervormingen voor een eerlijkere samenleving, het bouwen van betaalbare woningen, en gelijke kansen via onderwijs.

Het nieuwe kabinet dient wat Volt betreft ook stevig in te zetten op maatschappelijke verbinding, via kunst, cultuur, media en sport. En het vergroten van het maatschappelijke vertrouwen als pijler van onze democratische rechtsstaat. Gezien de druk die gelegd is op de (internationale) rechtsorde is het van cruciaal belang dat partijen voorstellen doen die deze versterken. Dit is essentieel voor het doen slagen van de andere ambities.

Volt zal vanuit de oppositie de stem van de toekomst zijn en die toekomst is Europees, progressief en democratisch. Volt blijft een vernieuwend en progressief kompas dat formerende partijen en het kabinet bij de les houdt. Daarbij zullen we stevige oppositie voeren tegen iedereen die vasthoudt aan de status quo of wegduikt voor onze verantwoordelijkheid naar toekomstige generaties. Wij hebben de ambitie om oude problemen met nieuwe ideeën op te lossen en zullen daar voorstellen voor steunen en zelf blijven doen.

Met vriendelijke groet

Laurens Dassen